

надання, встановлення за рахунок власних коштів і благодійних надходжень додаткових гарантій з надання соціального забезпечення, фінансування надання ритуальних послуг. Відповідно під соціальними гарантіями, які забезпечуються ОТ слід розуміти закріплену законодавством систему норм і принципів, які покликані забезпечувати реалізацію прав особи у сфері соціального забезпечення. Відповідно окремим особам, які отримали відповідний статус надаються визначені законом пільги, послуги, гарантії та компенсації за рахунок коштів громади.

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

*Щербак Ірина Анатоліївна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права Донецького національного
університету імені Василя Стуса*

Сучасною тенденцією законотворчості стало розширення сфери судового контролю щодо законності та обґрунтованості рішень посадових та службових осіб державних органів. Діяльність слідчого судді є процесуально важливою, адже саме на нього покладається важлива функція - здійснення судового контролю за дотриманням прав людини і основоположних свобод на досудовій стадії кримінального провадження.

В жовтні 2017 року з метою удосконалення забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб під час здійснення досудового розслідування законодавець доповнив ч. 1 ст. 303 КПК України пунктом 10. Згідно цього доповнення на досудовому провадженні підозрюваним, його захисником чи законним представником можуть бути оскаржені повідомлення слідчого, прокурора про підозру, але після спливу одного місяця з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку або двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні

злочину та не пізніше закриття прокурором кримінального провадження або звернення до суду із обвинувальним актом⁴⁷⁹.

Відповідно до § 2 пункту 4 Прикінцевих положень Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року положення щодо можливості оскаржувати повідомлення про підозру вводяться в дію через три місяці після набрання чинності цим Законом та не мають зворотної дії в часі, а також вони застосовуються до справ, по яким відомості про кримінальне правопорушення внесені в Єдиний реєстр досудових розслідувань (далі - ЄРДР) після введення в дію цих змін. Вказаний закон набрав чинності 15 грудня 2017 року. Тобто при формальній оцінці діючої норми виходить, що суддя, отримавши скаргу на повідомлення про підозру, яке було здійснено у справах, внесених до ЄРДР до 15 березня 2018 року, повинен відмовити скаргнику у відкритті провадження за такою скаргою. Адже згідно ч. 4 ст. 304 КПК України слідчий суддя, суд відмовляє у відкритті провадження лише у разі, якщо скарга подана на рішення, дію чи бездіяльність слідчого, прокурора, що не підлягає оскарженню.

Нажаль у подібній ситуації складання повідомлення про підозру в справах, що зареєстровані в ЄРДР до 15 березня 2018 року, підозрюваний, його захисник чи законний представник позбавлені права оскаржувати повідомлення слідчого, прокурора про підозру або повідомлення про зміну раніше повідомленої підозри. І це не можна вважати в правовій державі нормальною практикою. Втім, виходячи з аналізу матеріалів ЄРДР можна констатувати про неоднозначну судову практику у вирішенні зазначеного питання. Провадження за такими скаргами відкриваються, вони задовольняються або у задоволенні вимог скаргника відмовляють.

⁴⁷⁹ Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 року за № 2147-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147%D0%B0-19#n274> (дата звернення 01.10.2018 р.)

Положення ч. 2 ст. 8 КПК України зобов'язують суди, прокуратуру, органи досудового розслідування під час здійснення кримінального провадження застосовувати принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини, який діє на основі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі - Конвенція). Принцип верховенства права передбачає, що особа повинна бути захищена від свавілля суб'єктів владних повноважень.

У статті 13 Конвенції встановлено, що кожен, чий права та свободи, визнані в Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження⁴⁸⁰. У рішенні Європейського суду з прав людини від 19 листопада 2009 року у справі «Кабулов проти України» вказано, що метою Конвенції є захист не теоретичних та ілюзорних прав, а прав практичних та ефективних.

Стаття 24 КПК України гарантує кожному право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності суду, слідчого судді, прокурора, слідчого, в порядку, передбаченому КПК України. Рішенням Конституційного Суду України від 12 квітня 2012 року в справі за конституційним зверненням громадянина Трояна Антона Павловича щодо офіційного тлумачення положень ст. 24 Конституції України (справа про рівність сторін судового процесу) визнано, що кожен, тобто громадянин України, іноземець, особа без громадянства, має гарантовані державою рівні права на захист прав і свобод у судовому порядку та на участь у розгляді своєї справи у визначеному процесуальним законом порядку у судах усіх юрисдикцій, спеціалізацій та інстанцій⁴⁸¹.

⁴⁸⁰ Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 04.04.2019 р.).

⁴⁸¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Трояна Антона Павловича щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України (справа про рівність сторін судового процесу) № 9-рп/2012 від 12 квітня 2012 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-12> (дата звернення 01.03.2019 р.)

Враховуючи наведене вважаємо, що за умови розгляду скарги щодо скасування повідомлення про підозру, що здійснена у провадженні, інформація про яке внесена до ЄРДР до 15 березня 2018 року, слідчий суддя повинен відкрити провадження за скаргою та розглянути її. При підтвердженні доводів скажника щодо незаконності та необґрунтованості повідомлення про підозру застосувати ефективні способи захисту прав особи, яку повідомлено про підозру. Таке зобов'язання можна вважати сьогодні ефективним засобом захисту прав такого суб'єкта.

Аналізуючи значення категорії «повідомлення про підозру» Ю.П. Аленін та І.В. Гловюк в результаті узагальнення думок процесуалістів прийшли до висновку про те, що повідомлення про підозру слід розглядати як процесуальний акт-документ та як процесуальну процедуру⁴⁸². В цьому сенсі Т.В. Лукашкіна виділяє «повідомлення про підозру у значенні документа» та «повідомлення про підозру як дію»⁴⁸³.

Структура та зміст положення глави 22 КПК України також дають можливість висновувати про подвійний зміст «повідомлення про підозру», адже у ст. ст. 276, 278 КПК України, що стосуються по-суті підстав та процесуального порядку повідомлення про підозру, закріплюється зміст останнього як процедури, а у ст. 277 – як процесуального документу, що має відповідну форму та зміст. Тому доводи, на які посилається скажник для скасування повідомлення про підозру, можна формально узагальнити та поділити на три групи:

- 1) пов'язані зі змістом повідомлення про підозру як процесуального акту (відсутність обов'язкових елементів повідомлення про підозру);
- 2) пов'язані з процесуальним порядком (процедурою) здійснення повідомлення про підозру (порушення порядку здійснення повідомлення про

⁴⁸² Аленін Ю.П., Гловюк І.В. Повідомлення по підозру: загальна характеристика та проблеми вдосконалення. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2014. № 1. С. 162.

⁴⁸³ Лукашкіна Т.В. Доказывание как этап правоприменительного процесса. *Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / Одеса, 2013. С. 30-36.*

підозру (підозрюваному не роз'яснено його процесуальні права; повідомлення про підозру здійснено не вповноваженою особою, наприклад, якщо повідомлення про підозру здійснив прокурор, повідомити про нову підозру або змінити раніше повідомлену підозру має право виключно прокурор, а не слідчий; вручення повідомлення про підозру у спосіб, не передбачений КПК України; відсутність у матеріалах справи доказів, які об'єктивно пов'язують підозрюваного з певним злочином, що є достатніми для виправдання подальшого розслідування та складання повідомлення про підозру конкретної особи в ситуації «реальної підозри»; порушення порядку внесення відповідної інформації до ЄРДР);

3) пов'язані з настанням у особи права на оскарження повідомлення про підозру (скаргу подано у проміжок часу від моменту спливу одного місяця з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку або двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину до моменту закриття прокурором кримінального провадження або звернення до суду із обвинувальним актом).

Таким чином, слідчий суддя, отримавши скаргу на повідомлення про підозру, заслухавши учасників кримінального провадження, перевіряє матеріали скарги, матеріали кримінального провадження та при підтвердженні наведених у скарзі доводів повинен прийняти ефективне рішення, чим власне буде реалізоване базове право підозрюваного щодо оскарження рішення, дії та бездіяльності слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому КПК України (п. 16 ч. 3 ст. 42).

ОСОБИСТІТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ТА СУБ'ЄКТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

*Корзун Олександра Григорівна,
аспірант Донецького національного університету імені Василя Стуса*

XXI століття в черговий раз поставило в якості наріжного каменю подальшого розвитку людства питання безпеки особистості. В першу чергу